

# ХІМІКО-БІОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Мотрук О.

Науковий керівник – доц. Поперечна Г. А.

## БАЗОВІ ЦІННОСТІ ЛЮДСЬКОЇ ДУХОВНОСТІ У ТВОРІ "СТАНОВИЩЕ ЛЮДИНИ В КОСМОСІ" МАКСА ШЕЛЕРА

Німецький філософ та соціолог ХХ століття Макс Шелер – один із основоположників філософської аксіології, антропології та соціології знання. Наукові доробки мислителя стали вагомим внеском до таких гуманітарних дисциплін, як: соціологія, етика, релігієзнавство, філософська антропологія. Його вчення поєднує в собі предметне та наукове дослідження різних сфер людського буття з цілісним розумінням сутності людини, яку неможливо охарактеризувати в одній дефініції, тому що це заперечує її свободу. Антропологічні, релігійні та етичні ідеї мислителя були своєчасними в минулому столітті, і залишаються актуальними і сьогодні.

Цінності є основою культури, духовного життя, освіти людини, нації і суспільства. Тому звернення до поняття «цінностей» ніколи не втрачає своєї актуальності. Людську систему цінностей розуміють як складний регулятор життя і існування людини, який характеризує як внутрішній світ особистості, так і власне людину в усіх її об'єктивних проявах.

Макс Шелер у своїй праці "Становище людини в космосі" намагається визначити чим інтелект тварини принципово відрізняється від людського, і чи може витіснення та сублімація призвести до виникнення духу, чи завдяки їм він лише одержує енергію. Мислитель визначає, що існування людини не є простим запереченням тваринного способу життя, а відрізняється ступенем складності здібностей та енергії. Тобто, людина є принципово іншою істотою, особливістю якої є духовність. Саме завдяки їй, світ в особі людини підноситься до рівня самосвідомості. Усе, що складає дух і розум, не підпорядковується найпростішим законам життя, не може мати самостійного метафізичного походження, а є унікальним породженням психічних здібностей.

У творі "Становище людини в космосі" Макса Шелера відображено генезис онтологізації цінностей. У цій праці автор в процесі сутнісного визначення людини шукає відповідь на питання: що робить людину людиною? "Ми хотіли б вжити... більш широке за змістом слово, яке включає в себе поняття розуму, але поряд із мисленням в ідеях охоплює і певний рід споглядання, споглядання першофеноменів або сутнісних змістів, а також певний клас емоційних і вольових актів, наприклад, доброту, любов, каяття, шанування тощо, – слово дух". Тому, сутнісним поняттям людини є дух, і саме він визначає специфічне становище людини в космосі.

Макс Шелер структурував людські цінності в ієрархію: на найнижчому її щаблі знаходяться цінності чуттєві, тобто ті, які для людини є приємні, а на найвищому – духовні, в тому числі морально-правові, релігійні та естетичні. У своєму творі "Становище людини в космосі" автор визначає два людських начала : вищий енергетичний початок – дух і нижчий – порив. Чуттєвий порив – це першофеномен життя, але дух протистоїть пориву, і залучає його до здійснення вищих цінностей, таким чином запозичуючи у нього його енергію. Енергія пориву може бути обернена духом проти самого цього пориву (людина як "аскет життя"). Макс Шелер визначає дух як здатність до розпізнавання вічних цінностей та протилежність життю. Співвідношення пориву і духу виражає своєрідність особистості, яка хоч і здатна відторгати життя, проте змушена переживати поклоніння перед життям, розвивати і зберігати будь-яке життя.

У праці "Становище людини в космосі" філософією є переживання людиною цінностей (любви до життя, Бога, іншої особистості тощо), що виступає не психологічним, а космічним актом. Проблематику співвідношення цінностей і реального світу Макс Шелер розв'язував у дуалістичному ключі. Людське прагнення пізнавати та спостерігати абсолютні цінності пояснюється автором як вияв Божої волі, а духовні людські прагнення – продовженням актів Бога. Саме Бог у праці Макса Шелера є гарантом цілісності світу і поєднання людських особистісних взаємовідносин.

Людина, за твором "Становище людини в космосі", є істотою, яка перевершує сама себе і світ. Вона є принципово недосконалою особою, яка відкривається для світу, для нових можливостей та дій. Вона здатна здійснювати свідомий вибір і змушена його робити, і на відмінну від тварин прагне до самоусвідомлення, оцінки своїх дій і вчинків та аналізу свого життя. Проте Макс Шелер стверджує, що людський розум не спроможний на об'єктивне та цілісне розуміння і бачення світу. Людина володіє апріорними чуттєвими організаціями, тому здатна пізнавати навколишній світ через взаємодію з ним в актах симпатії та любові. Визначення філософської антропології людини як мікрокосмосу, її відповідність світові в цілому спричиняє принципову недосконалість та недовіршеність пізнання людини, так як її характерна невизначеність належить до найвагоміших її ознак.

Духовне начало людини – це ціннісно-моральне начало. Тому у своїй праці Макс Шелер стверджує про існування абсолютних цінностей в житті (дух), які забезпечують можливість людського спілкування в часі і просторі культури. Ідея самостворюючого, відкритого до всіх можливостей людського буття полягає в русі, в безперервній духовній трансформації себе, у розвитку, у виході за свої межі, у самовихованні та самовдосконаленні.

У філософській думці минулого століття постать Макса Шелера є непересічною. Він володів нестандартним інтуїтивним баченням, що стало фундаментом його розуміння основної антропологічної

проблематики в складних умовах тогочасного суспільства. Багато науковців та філософів досліджували різносторонні аспекти філософії Макса Шелера, порівнювали її з ідеями інших вчених, таким чином розглядаючи її в контексті світової філософської думки.

Вчення Макса Шелера про людину у творі "Становище людини в космосі" має велике значення для освіти і педагогічної діяльності. Існування та функціонування цінностей в соціальному житті особистості пов'язане з етикою та мораллю людини, що показує її гуманістичне покликання, антропологічний характер і культурологічне призначення. Тому, сама проблема цінностей виявляється як система ціннісних орієнтацій особистості.

Отже, основною ознакою, яка вирізняє людину у Всесвіті є її здатність бути неповторною та прагнення до самовдосконалення. Проте, людина є істотою свідомою та відповідальною, тому вона зобов'язана враховувати цінності, інтереси та прислуховуватись до думки інших людей, а також усвідомлювати особисту причетність до духовної, соціальної, культурної та історичної цілісності.

Вовк О.

*Науковий керівник – доц. Поперечна Г.А.*

### **АНАЛІЗ САМОГУБСТВА З ОПОРОЮ НА ТВІР АЛЬБЕРА КАМЮ «МІФ ПРО СІЗІФА»**

Багато людей помирає тому, що життя для них втрачає сенс. З цього я роблю висновок, що питання про сенс життя найважливіше. У цьому есе мені хотілося б розглянути самогубство з точки зору абсурдності цього явища. Кінцевою метою мого есе є проаналізувати безпосередньо самогубство з опорою на твір Альбера Камю «Міф про Сізіфа». Насправді цей твір є міфом про абсурд, але якщо зазирнути глибше і вдатися до філософських міркувань, то ми можемо побачити дещо інший сенс.

У французькій філософії середини ХХ ст. проблема абсурду стала однією з найважливіших. Ця проблема пов'язана, в першу чергу, з філософією екзистенціалізму, а насамперед творчістю Альбера Камю. Камю підніс проблему абсурду до рівня найважливіших проблем людства. Оскільки одним з основних завдань екзистенціалізму є усвідомлення змісту людського існування, то серед мислителів – екзистенціалістів не було жодного, хто б заперечував сенс життя. Проблема абсурду у Камю розкривається у його філософських працях, а також у художніх творах. Щоб підсумувати свої міркування про абсурд, він наводить нам «Міф про Сізіфа». Боги вирішили покарати Сізіфа за його непокору та земні потяги, присудивши щодня піднімати величезний камінь на вершину гори, звідки він щораз скочувався вниз. Вони думали, що немає у світі більш жакливого кари, ніж виконання непотрібної безнадійної роботи. Тому, на мою думку, герой є абсурдною людиною. Абсурдна людина Камю проголошує бунт проти всіх богів. Ненависть до смерті та бажання жити завдали йому страшних мук. Можу лише уявити собі, яка сила необхідна, щоб зрушити камінь з місця, покотити його вгору і повторювати це знову і знову. Я переконана, що саме тоді Сізіф вивисується над своєю долею. Доля Сізіфа у його руках, камінь - його власна турбота, він хазяїн своєї долі. Сізіф зумів повернути свою кару у звинувачення богів, у засвідчення сили непокірності його духу. Неважливо чи підйом Сізіфа на гору проходив у муках чи у радості, найголовніше те, що герой усвідомлює, що все добре. Для Камю, Сізіф - розумна людина, яка приречена на вічне протистояння абсурду. Я вважаю, що усвідомлення абсурду у даному випадку, приводить не до самогубства, а до перемоги, до щастя.

Абсурдність праці Сізіфа і має на увазі Камю, і тому додає своїй філософській праці підзаголовок «Есе про абсурд». Абсурдність Сізіфовой праці стає філософським узагальненням щодо буття людини у цілому. Життя людини не має розумної мети, не виправдане жодними з аргументів, які ми їх вкладаємо у поняття «сенс буття». Абсурдність буття, уявлення про світ як про царство хаосу і випадковості - основа його праці. Я глибоко переконана, що головною постає думка про те, що людина відповідальна сама за себе, людині доводиться жертвувати собою, аби виправдати своє існування. Тому, вже з самого народження, вона закинута у цей світ поза своєю волею і бажанням. З моменту появи вона отримує від природи й смертний вирок, термін виконання якого їй невідомий. Найважливіші істини щодо самого себе і світу, людина відкриває за допомогою почуттів. Це відчуття, яке характеризує буття людини-відчуття абсурдності. Я думаю, якщо для абсурду необхідні людина і світ, то зникнення одного з них, означатиме і припинення абсурду.

Камю визначив абсурд як основну проблему людського буття. У першу чергу він звертається до проблеми самогубства, тому у «Міфі про Сізіфа» він акцентує: «Існує лише одна по-справжньому поважна філософська проблема - проблема самогубства. Вирішити, варте чи не варте життя того, щоб бути прожитим, - отже, відповісти на головне питання філософії.» У Камю самогубство тлумачиться як явище соціальне, але на мою думку, причини його заховані у глибоко суб'єктивних переживаннях. Почуття абсурду, до якого людина здатна дійти внаслідок розладу між самою собою і своїм життям, може стати для людини причиною самогубства. Саме зв'язку між абсурдом та самогубством і присвячене есе «Міф про Сізіфа». Він найперше розглядає питання, чи спонукає абсурд до смерті та висуває на перший план питання про виходи з цього стану. На думку філософа, зі стану абсурду є лише два виходи: самогубство фізичне і самогубство філософське.